

Geluk vangen in klas 2

KEVIN REUTER EN ISIS REUSKEN

Een docent die volledig tevreden is over zijn lesprogramma ben ik nog nooit tegengekomen. Wel zie ik docenten dag in en dag uit hard werken om de eigen les te door te ontwikkelen en bij te schaven om de les van gisteren beter toe te passen op vandaag. Ook mijn lespraktijk is weinig anders. In dit artikel neem ik je mee in de ontwikkeling van een van mijn eigen werkvormen, die we nu sinds drie jaar bij ons in klas 2 gebruiken. Iedere keer poetsen we hem een beetje op in de hoop een onderwijspareltje te onthullen. Deze werkvorm is geïnspireerd door de meest recente vakontwikkeling die ons vak rijk is, de perspectievenbenadering. Hierover laat ik ook een docent van de toekomst aan het woord.

In periode 2 gaan onze tweedeklassers havo en vwo aan de slag met de thematische hoofdstukken ‘Gelukkig worden’ en ‘Lijden en dood’. Deze bieden een unieke kans om samen met leerlingen stil te staan bij fundamentele levensvragen. In de opzet van het boek ervaar ik daarbij een gemis aan theoretische verdieping, terwijl juist deze thema’s een rijke invulling binnen de religieuze tradities kennen. Daarom heb ik de leerlijn verrijkt aan de hand van inspiratie uit de perspectievenbenadering. Hieronder beschrijf ik hoe oud-leerling en docent in opleiding Isis en ik dit samen hebben aangepakt en waarom we het belangrijk vinden.

De leerling als onderzoeker

Ik vond onder meer inspiratie in de lesmaterialen van de RUG-scholierenacademie, zoals de reeks ‘Mekka magischer dan Disneyland’.¹ Hierin kwantificeren leerlingen geluk en lijden dat voorkomt in hun eigen leven en het leven van anderen. Vanuit de gedachte dat geluk en lijden meetbaar zijn kan je leerlingen er ook onderzoek naar laten doen.

In de vormgeving van dit onderzoek heb ik de perspectievenbenadering van LERVO gebruikt. Deze perspectieven vormen voor mij een waardevolle basis om de complexiteit van religie voor leerlingen inzichtelijk te maken. De lessen krijgen zo doel en inhoud: leerlingen krijgen te leren wat religie is en wat het kan betekenen in het leven van mensen.

Foto's: Jesse Wijn

¹ Deze lessenserie is ontwikkeld door de Scholierenacademie en de faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen, voor meer informatie: <https://www.rug.nl/society-business/scholierenacademie/leraren/op-school/lespakket-marjo>

In de opdracht die we voor leerlingen hebben vormgegeven gaan zij in gesprek met een aantal mensen met verschillende religieuze achtergronden. Deze gesprekken geven ze vorm door middel van een semi-structureerd interview, waarbij we de interviewtechniek trainen om er zo achter te komen wat religie is en wat het voor mensen kan betekenen. Aan het eind proberen we met de hele klas gezamenlijk een antwoord te geven op de vraag ‘zijn gelovige mensen gelukkiger dan niet-gelovige mensen?’. Deze werkvorm is terug te vinden via de QR-code aan het einde van dit artikel.

Na de interviews presenteren leerlingen de door hen gegenereerde data en passen ze hun conclusie aan aan de hand van die van groepsleden. Samen formuleren zij zo een completer antwoord op de vraag of gelovigen gelukkiger zijn. Je merkt dan direct hoeveel de grootte van je steekproef uitmaakt of wat een overdreven beeld een percentage kan geven. De mooiste conclusie waarmee een groep leerlingen tot nu toe kwam was: “Uit onze data kunnen we niet opmaken dat gelovige mensen gelukkiger zijn dan niet-gelovige mensen, maar waarschijnlijk is er iets anders aan de hand.” Door ons te vertellen dat deze gelovige mensen in een week vooral meer contact met andere mensen hadden, legden zij de sociale dimensie van religie bloot.

De theoretische verdieping zit onder andere in het feit dat leerlingen een goede definitie van het begrip religie leren maken (fenomenologisch perspectief). Daarmee kunnen zij op zoek naar de geleefde religie in de samenleving (antropologisch perspectief) om vervolgens te kijken vanuit het persoonlijke perspectief: hoe beleven leerlingen religie, waar raakt het hen en waar wordt de leerling gelukkig van?

Beginnen met een voorbeeld

Deze opdracht maakt nu drie jaar onderdeel uit van ons programma. Sinds vorig schooljaar verzorgt Isis hierbij de opstart. Isis is oud-leerling van onze school, een term waarmee ik haar nu enkel tekort doe: zij is voor mij een sprekend voorbeeld van de keuzes die ik vertegenwoordig in de leerlijn bij ons op school. Het is voor mij daarom logisch dat zij voor mijn leerlingen een voorbeeld is bij hun opdracht.

In de komende alinea's neemt Isis door middel van vier interviewvragen het woord over hoe zij deze introductielessen ervaart en wat voor haar als toekomstig docent in ons vak voor belang is.

Kevin Reuter

Isis Reusken

Waar merk jij dat de leerlingen op aangaan als het om ons vak gaat?

Isis: “Dat merk ik wanneer ik zie dat ze iets herkennen, bijvoorbeeld wanneer het gaat over dingen of plekken die ze kennen, zoals een moskee in de stad. Wat voorheen een abstracte plek was, die ze soms oneerbiedig ‘de Fata Morgana’ noemen, krijgt opeens betekenis. Ze zien dat zo’n gebouw méér is dan een decor; het wordt een plek met een verhaal.

Dat geldt ook voor wat ze herkennen van hun telefoon, bijvoorbeeld doordat het langskwam op TikTok. Wanneer ze verbanden zien tussen onze lessen en hun eigen wereld – of dat nu vanuit de stad, sociale media of iets uit het nieuws is – dan zie je ze opleven.

Daarnaast heb je de persoonlijke vragen van leerlingen. Dat is wat subtieler, maar minstens zo waardevol. Wanneer een leerling zijn vinger opsteekt en vraagt: ‘ik zag iets over Jehova’s Getuigen’ of ‘in mijn familie hadden we laatst een gesprek over dit onderwerp’, dan zijn ze ergens door geraakt. Die herkenning – of het nu een grote maatschappelijke trend is of iets heel persoonlijks – maakt ook dat woorden als ‘religie’ of ‘God’ ineens betekenis krijgen. Dat zijn de momenten waar ik de leerlingen zie aangaan.”

Wat hoop je de leerlingen mee te geven in deze les?

“Ik wil ze laten zien hoe breed het begrip religie eigenlijk is. Tijdens deze les deed ik dat door te vertellen over de methode van een interview, maar ook door de kennismaking met het vakgebied van de religiewetenschappen. Zowel in het stukje over de methode van een interview, als in de uitleg over de studie religiewetenschappen, hoop ik mee te geven dat de vraag naar religie echt heel breed is. Dat heb ik laten zien door te laten zien wat we in die studie allemaal doen: we onderzoeken teksten uit de Bijbel, maar ook terrorisme. Naast dat religiewetenschappen een breed spectrum aangaat, geldt dit ook in zo’n interview. De vraag naar religie is heel breed. Het gesprek stopt niet met het antwoord ‘nee’ op de vraag of iemand gelovig is. Je moet doorvragen. Religie is wat mensen eten, drinken maar ook dat wat ze voelen, ervaren, lezen of zeggen.

Na het christendom stopt de kennis vaak, maar religie is zo veel meer dan dat; je kan het zo breed trekken als spiritualiteit, mediteren en yoga. Je kan ook echt die kant op gaan, ook al deden we dat in deze les nu niet. Het introduceren van de vraag van religie, en het onderzoek doen naar religie of religiewetenschappen, is gewoon heel breed en heeft met heel veel dingen in de samenleving te maken.

Het belangrijkste is dat ze leren doorvragen en hun blik openhouden. Religie is niet alleen de kerk en de bijbel; het is een interdisciplinair wetenschapsgebied dat allerlei facetten van de samenleving raakt. Ik hoop dat ze na deze les beseffen dat ze zoveel meer kunnen ontdekken door nieuwsgierig te blijven.”

Waarom vind je het belangrijk ze juist dit te leren?

“Het opent hun ogen. Religie stopt niet bij wat zij of de meerderheid in hun omgeving kent of vindt. Ik wil dat ze leren kijken naar anderen. Zoals eerder genoemd die moskee in Helmond, die ze eerder met de Fata Morgana van de Efteling vergeleken. Dat zeggen ze niet uit onwil, maar uit onwetendheid. Door context te bieden, krijgt zo’n plek een hele nieuwe betekenis. Dan zien ze dat een moskee niet zomaar een gebouw is, maar een gebedshuis – net zoals de kerk die ze misschien wel al kenden.

Religie is overal, het is niet iets van vroeger. Je ziet het in films, op internet, in dagelijkse dingen. Door leerlingen te laten zien hoe wijdverspreid en veelzijdig het begrip religie is, geef je ze handvatten om betekenis te geven aan wat ze zien. Dat proces, van het onbekende naar het begrepen fenomeen, is precies wat ik wil bereiken.”

Heb je het idee dat deze opdracht leerlingen ook vormt in hun manier van kijken?

“Ja, dat denk ik wel. Aan het begin van de les vraag ik hen op te schrijven wat ze denken bij het woord religie. Dan blijven de antwoorden vaak oppervlakkig: islam, christendom, kerk, bijbel. Maar na de opstart

en zeker na de opdracht, waarin ze met mensen van verschillende religieuze achtergronden moeten praten, merk je een verschuiving. Door zelf vragen te stellen en echt door te vragen naar iemands geloofservaring, ontdekken ze nieuwe perspectieven waarmee ze zich kunnen identificeren.

Of deze ene les dat volledig heeft bereikt, is moeilijk te zeggen. Maar het is wel een eerste stap. Het mooie is dat ze met die opdracht straks zelf aan de slag gaan en dan blijkt hoeveel ze hebben geleerd. Het heeft een meerwaarde tegenover alleen een stuk lezen uit het boek. Het zet hen aan het denken en maakt religie tastbaarder voor hen. Dat is waar het mij om gaat.”

Samen blijven ontwikkelen

In de woorden hierboven hoop ik je een beeld te geven van hoe de perspectieven mij toerusten op het versterken van mijn bestaande werkvorm. Volgens mij raken we hiermee aan de toekomst van ons vak en ons beroep als docent in het vakgebied religie en levensbeschouwing. Daarbij plaatsen we leerlingen centraal in de verhouding met vakkennis, zodat de stof van betekenis kan worden voor de leerling van morgen. Daarbij is het inoefenen van vaardigheden belangrijk om te zorgen dat de leerling er iets mee kan.

Mijn werkvorm blijft vanzelfsprekend in ontwikkeling. De interviewtechnieken zijn duidelijk beter geworden, dit is een vaardigheid die we nu in de lessen trainen. Ik merk wel dat ik de leerlingen meer wil helpen in het analyseren van de interviews en het opstellen van meer gedegen conclusies. Dit omdat de meest voor de hand liggende conclusie door mijn leerlingen nog te weinig wordt gevonden.

Om op deze manier naar ons vak te kijken en bestaande opdrachten te verrijken helpt het om mij te verdiepen in de perspectiefgerichte benadering. Ik ben dan ook erg benieuwd naar het inspiratieboek van LERVO, met een verdere theoretische onderbouwing van de perspectieven en concrete werkvormen die bijdragen aan de vorming van het denken en handelen van leerlingen. Een belangrijke eerste stap hierin is de studiedag van de VDLG, die gepland staat voor 18 maart. Ik hoop veel collega's daar te zien en samen verder te gaan werken aan ons mooie vak.

Kevin Reuter is werkzaam als docent in Helmond. Daarnaast maakt hij deel uit van het VDLG-bestuur en schrijft mee aan het LERVO-inspiratieboek.

Isis Reusken is oud-leerling van het dr. Knippenberg-college in Helmond. Zij loopt nu o.a. stage op het Roelof van Echten College vanuit haar studie Religiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Deze QR-code leidt naar de lesbrief.

Foto's: Jesse Wijn